

**PROSPECTIVE MALACOCARPUS CRITHMIFOLIUS
(RETZ)C.A.USEFUL PROPERTIES OF MEU AND ITS ECONOMIC
IMPORTANCE**

Usnatdinov J.N.

Nukus State Pedagogical Institute named after ajiniyaz. Faculty of Natural
Sciences.

Biology 4th year student

Raimov D.M.

Institute of winter Khojaly and agrotechnologies of Karakalpakstan.

Faculty of agrobiological and plant protection.

3rd year student of the direction of plant protection (crop species rich)

Annotation: our country is very rich in the plant world. Among them are poisonous plant species that are used for medicinal purposes, in the food industry, in the preparation of spices, as fodder. We must use them wisely. This article provides information on the beneficial properties and economic value of the plant *Malacocarpus crithmifolius*.

Keywords: plants in need of protection, *Malacocarpus Crithmifolius* (Retz) C.A.Me, leaf, flower, fruit, raw materials, tincture.

Kirish: O'zbekiston florasi juda boy, gulli o'simliklarning 4500 turi ma'lum bo'lib, ularning 577 ga yaqini dorivor o'simliklardir. Ulardan 120 tasi bugungi kunda tibbiyotda keng qo'llanilmoqda. O'zbekistonda tarqalgan o'simliklarning 10-12 foizi himoyaga muhtoj o'simliklar hisoblanadi. Oxirgi yillarda bu o'simliklardan noto'g'ri foydalanish, shuningdek, o'rim-yig'implarni tartibsiz yig'ish va e'tiborsizlik tufayli turlari kamayib, yo'q bo'lib ketish arafasida turibdi. Bunday o'simliklarni muhofaza qilish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Qizil kitobi tashkil etilgan bo'lib, ushbu kitobga 4 toifadagi o'simliklar kiritilgan. Bugungi kunda dorivor o'simliklarga talab kundan-kunga ortib bormoqda. Viloyatimizda keyingi yillarda o'simliklar maydoni va turlari qisqarganini ko'rish mumkin. O'tgan o'n yillik yakunlari shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston hududida yana

138 ta muhofazaga muhtoj o'simlik turlari aniqlangan. O'simliklar dunyosi xilma-xil bo'lib, ular orasida dorivor o'simliklar mavjud. Dorivor o'simliklardan xalq tabobatida va tabobatda keng qo'llaniladigan *Sinoglossum viridiflorum*, *Ephedra*, *Ferula*, *Capparis Spinosa*, *Malacocarpus Crithmifolius* kabi o'simliklarning soni va xomashyo bazasi sezilarli darajada kamaydi [1].

O'simliklarni saqlash maqsadida (1983 yilda) 5 ta o'simlik turi O'zbekiston Respublikasi "Qizil kitobi"ga, 2009 yilda esa Qoraqalpog'iston Respublikasida kamayib borayotgan 9 ta o'simlik turi "Qizil kitob"ga kiritildi. Ular orasida *Malacocarpus Crithmifolius* (Retz) C.A.Meui o'simligi kiradi.

Tabiiy o'simliklar populyatsiyasini o'rganish zamonaviy biologiyaning eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Xususan, noyob va yo'qolib ketish xavfi ostida turgan o'simliklar populyatsiyasi, masalan, *Malacocarpus Crithmifolius* (Retz.) C.A.Mey populyatsiyasi. Bizning floramizning bu vakili faqat Qoraqalpoq Ustyurtining sharqiy chinkalarida uchraydi. Tur noyob, dorivor, zaharli va deyarli "yo'qolib ketish xavfi ostida" [2].

Peganaceae oilasi vakilining populyatsiyasini tiklash juda dolzarb muammo bo'lib, bu muammoni hal qilishning eng maqbul usuli - madaniyat sharoitida ko'paytirilgan o'simliklarni repatriatsiya qilishdir. Bundan tashqari, edafik o'sish sharoitlariga yuqori bardoshli bo'lgan bu tur juda bezaklidir va madaniy ekinlarni turli xil zararkunandalar va kemiruvchilardan himoya qilish uchun dekorativ bog'dorchilik amaliyotida keng foydalanishga loyiqdir [2].

Ekologik xususiyatlarni va o'sish sharoitlariga bardoshlilikini o'rganishda ta'kidlangan masalalar *Malacocarpus crithmifolius*ni har tomonlama o'rganish juda dolzarb va nazariy va katta amaliy ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi [3]. Tadqiqotning maqsadi *Malacocarpus crithmifolius* (Retz.) C.A.Meyning tabiiy populyatsiyasining holatini tahlil qilish, uni saqlashning eng samarali usullarini va tabiiy sharoitda va introduksiya paytida etishtirishning agrotexnikasini ishlab chiqish edi.

Malacocarpus crithmifolius oiladan noyob yodgorlikdir. Bo'yi 1,5 m gacha cho'zilgan yupqa shoxlari 1 (1,5) m gacha cho'zilgan, butalar ustida yotgan yoki

yerda sudralib yuruvchi, ikki jinsli gulli, entomofil, ornitofor va hayvonot bog‘i xo‘jaligi, yorug‘lik o‘sadigan yozgi yashil lianaga o‘xshash bargli buta. , irrigativ, kserofit, mikromezoterm, oligotrof, kalsefit, parafit, psammofit. Barglarning joylashishi muntazam, barglari go‘shli, nayzasimon-chiziqli, ajratilgan, uzunligi 7 sm va kengligi 6 sm mayda bo‘linadi. Gullari ikki jinsli, qo‘sh periant, gulbarglari limon-sariq, bitta. Tojgulning uzunligi 1,0-1,5 sm, kengligi 2,5-3,5 sm, asosan hasharotlar: asalarilar, ari, pashshalar va chumolilar tomonidan changlanadi. Korolla ayniqsa hasharotlar uchun seziladi. Bundan tashqari, hasharotlar gulchang bilan jalb qilinadi, lekin ayniqsa nektar, ba‘zan juda ko‘p, nektar diskidan chiqariladi..

O‘z-o‘zini changlatish odatda yumshoq mevada sodir bo‘lmaydi yoki kamdan-kam sodir bo‘ladi, vaqti-vaqti bilan, odatda issiq kunlarda, hali ochilmagan gulda anterlar yorilib, gulchanglar esa pishgan stigmaga tushadi; o‘z-o‘zini changlatish bulutli kunlarda yumshoq mevalarning kurtaklari umuman ochilmasligi bilan ham osonlashadi.

Mevalari sharsimon, jigarrang-qizil, suvli 3-uyali rezavorlar yeyish mumkin, vitamin C va karotinga boy. Mevasi diametri 1-1,5 sm bo‘lgan dumaloq yassisimon shakldagi uch uyali, ko‘p urug‘li rezavor meva. Meva go‘shli suvli, to‘q sariq-qizil rangga ega. Mevalarning tarqalishi asosan qushlar va boshqa hayvonlar tomonidan sodir bo‘ladi.

XULOSA: Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, mamlakatimizda dorivor o‘simliklar juda ko‘p va ularning biz uchun ahamiyati juda katta. Ammo so‘nggi paytlarda bu o‘simliklardan noto‘g‘ri foydalanish, ularni shafqatsizlarcha kesish bu o‘simliklar sonining kamayishiga sabab bo‘lmoqda. Yuqoridagi o‘simliklar hozir Qizil kitobga kiritilganligi sababli ulardan foydalanish mumkin emas. Ana shunday noyob va dorivor o‘simliklarni asrab-avaylash va ko‘paytirish oldimizda turgan eng muhim vazifadir. Ular uchun zarur ekologik sharoitlarni yaratish va ular o‘sadigan maydonlarni ko‘paytirish, maxsus plantatsiyalar yaratish zarur. Bu farmakologik bazamizdagi xomashyoni ko‘paytirish, tibbiyotimizni yanada rivojlantirish uchun sharoit yaratmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbeisto Respublikasi "Qizil kitobi" 1-tom. 2019 yil.
2. Catalog of plants of the Mangyshlak Experimental Botanical Garden. – Aktau, 2009. – 136 p.
3. А.Б.Ажиев., Ж.Н.Уснатдинов., Л.М.Юлдашова., Г.Ж. Сабирова.
//мягкоплодник кристмолистный-malacosarpus crithmifolius (retz.) С.а.меу., во
Флоре республики каракалпакстан// ИЛИМ ҳам JÁMIYET Иlimiy-metodikaliq
jurnal. ISSN 2010-720X. №2. 2023
4. <https://www.plantarium.ru/page/view/item/23600.html>
5. www.wikipedia.uz